

Saksbehandler: Hans Jürgen Schorre/Gard Lindseth

Referanser:

KM 04/07, MKR/AU 03/08.2, SKR 25/08, MKR 29/08, KR 38/08, SKR 38/08, MKR 48/08, KR 47/08

Bærekraft og skaperverk. Økumenisk prosjekt for endring av kirke og samfunn 2007-2017

Sammendrag

Saken gjør rede for hvordan den tiårige bærekraftreformen i Den norske kirke som ble vedtatt av Kirkemøtet 2007, skal realiseres. Det foreslås å organisere reformen som et økumenisk samarbeidsprosjekt, og gjennom dette å videreutvikle det gode økumeniske samarbeidet som allerede er etablert på feltet.

Oppfølgingen i de sentralkirkelige råd og hos samarbeidspartnere beskrives. I løpet av 2008 er det arbeidet med formulering av prosjektets form og innhold og ikke minst prosjektets identitetsgrunnlag.

Det foretas en avklaring av sentrale begreper og det redegjøres for sentrale føringer, bl.a. gitt fra behandling i de sentralkirkelige råd. Det legges bl.a. vekt på en opptrapping av kirkens arbeid for politiske og samfunnsmessige endringer, og på at arbeid for struktur- og politiske endringer og livsstils- og holdningsendringer må forsterke hverandre strategisk.

Det redegjøres for prosjektets identitetsgrunnlag, mål og milepæler, slik de er kjent og formulert på det nåværende tidspunkt.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1. Kirkemøtet ønsker å realisere den vedtatte bærekraftreformen for Den norske kirke som et økumenisk samarbeidsprosjekt, og er glad for at andre kirkesamfunn og kristne organisasjoner ønsker å delta i prosjektet.
2. Prosjektets visjon er - med utgangspunkt i troen på den treenige Gud:
 - Kirken bidrar til å sikre en internasjonal, forpliktende klimaavtale som et steg mot et bærekraftig samfunn.
 - Kirkelige miljøer og aktører demonstrerer et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd.
3. Kirkemøtet oppfordrer alle nivåer i Den norske kirke til å se sammenhengen mellom vår tro og dette prosjektets innhold i arbeidet med de ulike reformene i kirken.
4. Kirkemøtet ber prosjektets styringsgruppe om å arbeide for regjeringens støtte til prosjektets finansiering.
5. Kirkemøtet inviterer andre samfunnsaktører - slik som næringsliv, forskningsmiljøer og organisasjoner - med i et samarbeid om prosjektet.
6. Kirkemøtet ber om at fremdriften av prosjektet rapporteres til Kirkemøtet gjennom Kirkerådets årsmeldinger. Kirkemøtet 2012 får seg forelagt et forslag til revidert prosjekt- og milepælplan.

Saksorientering

1. Bakgrunn

Bestillingen fra KM 2007

I sak KM 4/07 *Truet liv – troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd* fattet Kirkemøtet et omfattende vedtak med radikale utfordringer rettet mot de sentralkirkelige råd, bispedømmerådene, fellesrådene og menighetsrådene, enkeltmennesker, samt til Regjeringen og Stortinget.

Første punktet i vedtaket, som retter seg til Kirkerådet og bispedømmerådene, utfordrer til:

Umiddelbart å iverksette en bærekraftreform frem mot reformasjonsjubileet i 2017 som berører all kirkelig virksomhet. Kirkemøtet innser at dyptgripende endringer må gjennomføres. En må omprioritere ressurser og ved større samarbeidsprosjekter søke om statlige midler. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram en milepælplan med årlige mål på KM 2008 og at bærekraftreformen innarbeides i strategiplanen for Den norske kirke.

Kirkemøte-komiteens merknader sier om bakgrunn av reformen at situasjonen med klimatrusselen, miljøproblemer og fattigdom i store deler av verden krever

et avgjørende gjennomslag for nye holdninger og nye handlingsmønstre, ikke minst i den rike del av verden. Mange taler om et *paradigmeskifte*, altså om dyptgående endringer som omfatter grunnleggende verdier, holdninger og handlingsmønstre hos den enkelte og i samfunnet vårt.

Kirkemøtekomiteen er seg bevisst at kirken har et spesielt ansvar i denne prosessen og gir følgende veiledning for utforming av denne reformen:

Troens økologiske dimensjon og jordvendt kristen praksis

Reformen skal øke forståelsen for at engasjementet for miljø og skaperverket er en sentral del av vår kristne tro. Derfor ber KM om ”at det til dette utarbeides materiell til refleksjon og bruk i menighetene, som styrker trosgrunnlaget, utfordrer til engasjement og handling og gir et håpsperspektiv”. På denne bakgrunn må arbeidet sees sammen med spørsmålet om kirkens identitet, trosopplæring, diakoni og gudstjenesteliv.

I hvilken grad man lykkes med å utvikle en helhetlig tilnærming til disse store arbeidsfeltene, vil i seg selv være en indikator for en bærekraftig omgang med ressurser.

De globale klima- og fattigdomsutfordringene må sees i sammenheng. Reformen må føre til konkrete endringer i forhold til reduksjon av våre økologiske fotavtrykk¹, både som enkeltmennesker, kirkelig fellesskap og samfunn. Arbeidet for en effektiv og forpliktende

¹ Økologisk fotavtrykk er et mål som uttrykker vår samlede påvirkning på miljøet gjennom våre liv, dvs. bruk av ressurser og produksjon av avfall.

klimaavtale er en vesentlig del av dette. Samtidig må dette kombineres med et kirkelig arbeid for global solidaritet, som både er praktisk og konkret – men som også gjennomtenker hva det teologisk vil si å leve i en skjevfordelt verden.

Konkret handling og kobling til langsiktige prosesser i hele kirken

KM-komiteen mener at det bør hentes inspirasjon og erfaringer fra de to andre viktige reformprosessene som er på gang i kirken, nemlig trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen. Likheten ligger i at det dreier seg om prioriterte og styrte prosesser som over tid skaper synlig endring i kirken som helhet. For Den norske kirke betyr det at alle nivåer må bli inkludert og utfordret til å delta aktivt i en omfattende og gjennomgripende reformprosess.

Tydelige spor av endringer i kirkens liv og i samfunnet

Reformen forutsetter et bredt samarbeid, både i Norge og internasjonalt. Ved å fokusere på et tiår for en bærekraftreform, håper man at man ved periodens ende kan se tydelige spor av endringer både i samfunnet og i kirkens liv.

Kirkemøtekomiteen peker på at det må utvikles indikatorer som viser fremgangen i reformen. Det anbefales at arbeidet kobler seg til kommunenes arbeid med klimaplaner, pågående arbeid med bærekraftige kommuner i regi av Kommunenes sentralforbund og etableringen av Fairtrade-kommuner. Bærekraftreformen bør samarbeide og levere bidrag til pågående bærekraftarbeid både lokalt/regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Behandlingen i de sentralkirkelige råd

De sentralkirkelige råd har kommet til at intensjonene fra Kirkemøtet best kan ivaretas gjennom et stort økumenisk samarbeidsprosjekt om bærekraft. Derfor ble det tidlig tatt kontakt med Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp. I hele prosessen hittil er det samarbeidet tett om formulering av prosjektets form, innhold og identitetsgrunnlag.

Kirkerådets sekretariat utarbeidet et første utkast til prosjektbeskrivelse som ble lagt frem for møtene i de sentralkirkelige råd i mai/ juni 2008 og for styret i Norges Kristne Råd. Prosjektbeskrivelsen inneholder bl.a. et konkret forslag til organisering og mandat til prosjektets styrings- og arbeidsgruppe. Både de sentralkirkelige råd og styret i Norges Kristne Råd ga sin prinsipielle tilslutning til prosjektet.

Kirkerådet vil sende et brev til Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp etter behandlingen i rådenes høstmøter, sammen med sakspapiret til Kirkemøtet, slik at deres styrer kan behandle denne saken før Kirkemøtet i november.

Både Kirkerådet og Mellomkirkelig råd la i sin behandling av saken vekt på en opptrapping av kirkens arbeid for politiske og samfunnsmessige endringer, en styrking av kirkens rolle som etisk premissleverandør. Prosjektet skal ta sikte på å utvikle en god dynamikk mellom arbeid for struktur- og politiske endringer og livsstils- og holdningsendringer, slik at disse forsterker hverandre strategisk. Ikke minst når det gjelder holdningsendringer må lokalmenigheten spille en viktig rolle.

Initiativ i andre kirkesamfunn i Norges Kristne Råd

I mange av Norges Kristne Råds medlemssamfunn er det allerede et engasjement rundt bærekraft og skaperverk. Bærekraftig utvikling settes på dagsorden, som i Det Norske Misjonsforbunds ressursmaterieell "På jorden som i himmelen: Handlingsplan for bruk, miljø og solidaritet", i Metodistkirkens "grønn gudstjeneste", i Frelsesarmeens gjenbruksarbeid eller i speidergrupper miljøengasjement.

Det finnes også sterke og lange tradisjoner for teologisk refleksjon rundt menneskets del i skaperverket i et mangfold som favner ortodokse liturgier, og i kvekernes filosofi.

Interreligiøs dialog og andre samfunnsaktører

Det føres også dialog mellom forskjellige tros- og livssynssamfunn rundt miljø, klima, forbruk og rettferd. Internasjonalt inviterer bl.a. erkebiskopen i Sverige til en stor interreligiøs konferanse om temaet i november 2008. Også Samarbeidsråd for tros- og livssynssamfunn i Norge har tatt opp denne typen tema. Allerede i 1996 manta Kirkemøtet i saken "Forbruk og rettferd" til samarbeid med "alle mennesker av god vilje" rundt disse felles utfordringene.

2. Grunnlagstenkning

Gud elsker jorden

Kirken tror at Gud elsker jorden og at denne jorden tilhører Gud. Kirken tror og bekjenner at Gud har skapt jorden, oss og alle skapninger, og at Gud holder alt dette oppe i sin store barmhjertighet og kjærlighet. Alt er blitt til ved Jesus Kristus.

Gud ble menneske som oss og en del av skapningen. Slik viste Gud sin kjærlighet og nærhet til skaperverket. Gjennom dette viste Jesus hvordan Gud elsker verden, som både tilhører Gud og som har vendt Gud ryggen. Slik viste Gud hva det er å bære Guds bilde og være delaktig i Guds ansvar for verden gjennom forvalteroppdraget.

Fordi Gud bærer og elsker den jorden som bærer oss, er vi også kalt til å elske den jorden som skal være et bærekraftig hjem, for oss og alle skapninger, nå, og de som kommer etter oss.

Kirken skal formidle håp og skape handlekraft

Med Jesu liv og oppstandelse har gudsriket kommet nær og vi har fått et håp om en ny himmel og en ny jord. I møte med klimakrisens alvor og omfang er det imidlertid lett å tenke at realiseringen av et bærekraftig samfunn og global rettferd er forskjøvet til himmelriket. Det er i denne spenningen mellom "allerede nå" og et "ennå ikke" at kirkens sanne liv skjer – mellom gudsrikets synlighet og i usynlighet. Et "allerede nå" sender kirken ut i verden på leting etter synlige tegn på Gudsrikets krefter – i skaperverkets mangfold og skjønnhet, på alle steder der kjærligheten og forsoningen seirer over hat og død og der undertrykte løftes opp til sin gudgitte verdighet. Et "ennå

ikke” skaper ikke tvil, men fortvilelse over at uretten fortsatt råder og en lengsel etter fullbyrdelsen av Guds rike.

I møte med klimakrisen skal kirken formidle håp og skape handlekraft. Den skal formidle at det kristne håpet er et håp om at livet vinner også i møte med klimakrisens voldsomme dimensjoner. Den skal skape handlekraft, fordi det kristne evangeliet er aktivt og myndiggjør mennesker til handling. Kirken må arbeide frem denne handlekraften, både ved selv å handle gjennom å sikre en mest mulig bærekraftig kirkelig virksomhet og samtidig holde mektige beslutningstakere ansvarlig for deres klimarelevante avgjørelser.

Kirken har et språk for å uttrykke sannhet, skyld og håp som taler sterkt til svært mange. Et språk som kan uttrykke undring, ærefrykt over den overveldende erfaringen av den skapte verdens virkelighet. Slik kan en gjemme miljøsakene dypt i hjertet, men samtidig få lyst til å skrike ut og protestere der livsgrunnlaget trues. Som kirke må vi bevisstgjøre oss på hvilken ressurs som ligger i det kirkelige språket, og vi må lære oss å kommunisere utad at tro har en tydelig økologisk dimensjon.

Kirken skal arbeide for politiske og samfunnsmessige endringer

Klimaspørsmålet er et dypt moralsk spørsmål, et globalt spørsmål om rett og galt, og det er samtidig et politisk spørsmål. Det handler om konkrete saker som gasskraft, veiutbygginger og om vi skal åpne Barentshavet for petroleumsvirksomhet. Løsningen på klimakrisen begynner med at en får på plass avtaler, ordninger og vedtak på globalt, nasjonalt og lokalt nivå som staker ut en ny kurs for en mer bærekraftig og rettferdig verden. Kirken må således involvere seg og stå skulder ved skulder med alle de aktørene som i dag arbeider for en global rettferdig fordeling og bærekraftig utvikling. Et kirkelig engasjement for en bærekraftig utvikling innebærer at en må engasjere seg for å påvirke viktige politiske prosesser.

Som en landsdekkende kirke med ressurser og stor medlemsmasse, har Den norske kirke muligheter for å påvirke politikken. Kirken er både sentral og lokal, den er grasrot og valgte representanter, og den har aktive og passive medlemmer. Den har et ansvar for å være samlende og for å bygge engasjement i miljøsakene på tvers av politiske skiller og partitilhørighet. Samtidig må det være rom for å være radikal, offensiv og refsende, når det behøves. ”Kirken skal være rådgiver for samvittigheten”, har tidligere praktikumsrektor Tor Aukrust sagt. Vi skal ikke foreskrive konklusjoner i vanskelige politiske spørsmål, men minne om den sammenhengen som Guds ord setter problemet inn i. Som kirke har vi mandat til å forkynne hva Guds ord sier, men ikke til å diktere politiske løsninger. Vår oppgave er dermed først og fremst å være premissleverandør for politikerne, ikke be velgerne stemme på bestemte partier.

Situasjonen krever vilje til å finne brede løsninger på tvers av partigrenser og landegrenser. Kirken må derfor utfordre næringer og interesser som ikke vil legge om til fornybar energi, og den må refse der rike land viser manglendes politisk vilje til handling. Den må bidra kreativt når vanskelige avveininger må gjøres og la sin profetiske røst bli hørt når de fattigste overses og ekskluderes. Interesser som på kort sikt kan tape noe, må ikke få det avgjørende ord i denne sammenheng. Hver uke bes det i kirkene for alle som

har ansvar i samfunnet. Det trengs ikke minst nå i møte med disse krevende utfordringene. Ansvarlige politikere må få kirkens og folkets støtte til å gå inn på krevende og upopulære tiltak. Slik kan kirken også delta i feiringen når strukturene støtter opp om mennesker som i fellesskap velger å leve miljøvennlige liv.

Internasjonalt arbeides det nå med å få på plass en ny global klimaavtale. En viktig prioritering for Den norske kirkes klimaengasjement blir derfor å jobbe for en effektiv, forpliktende og utviklingsvennlig internasjonal klimaavtale. Med *effektiv* menes at avtalen må levere de nødvendige utslippsreduksjonene. Med *forpliktende* menes en bindende internasjonal avtale, med effektive sanksjonsmuligheter for land som bryter avtalen. Med *utviklingsvennlig* menes en avtale som innfrir retten til bærekraftig utvikling for fattige mennesker og land.

Kirken skal sørge for at arbeid på individ- og systemnivå sees i sammenheng

Løsninger på klima og miljøutfordringene er avhengig av et samspill mellom individuelle holdninger og handlinger og tilrettelegging fra myndighetenes side. Disse endringer vil kunne gi økt livskvalitet, men kan også medføre forsakelse.²

Arbeidet med grønne menigheter, miljøsertifiseringer og prester som velger sykkel fremfor bil til jobben er og bør være en viktig del av det kirkelige miljøarbeidet. Samtidig er ikke de prosessene som skjer i hver enkeltets sinn eller i hver enkelt menighet tilstrekkelig, ei heller er enkeltmenneskers holdninger eller livsstilsvalg det. Livsstilsendringer og holdningsendringer må samtidig være strategiske verktøy for å få på plass politiske systemer som vil institusjonalisere en mer klimavennlig og mer rettferdig verden.

I et demokratisk samfunn velger individer selv hvor opptatt man vil være av miljø og klima. Likevel må det være legitimt – ut fra alvoret i miljøproblemene og hensynet til de som kommer etter oss – å forsøke å påvirke hver enkelt til å bidra med sitt. Vi har valgt politikere for at de skal forvalte et helhetssyn vi som borgere ikke alltid evner. Dette innebærer en erkjennelse av at mennesker trenger hjelp for å gjøre livene sine klimavennlige, og at politiske systemer er nødvendige for å sikre at alle lever klimavennlig og rettferdig. Kirkemøtets vedtak i sak KM 04/07 *Truet liv - troens svar* sier det slik: ”Politiske myndigheter må iverksette nødvendige tiltak og kreve noe av oss alle”. Staten må kunne stille krav til næringslivet og befolkningen, slik en også gjør det for å sikre forsvar av land og folk. Det er ikke mindre begrunnet når det gjelder forsvar av hele kloden og kommende generasjoner.

Skal en lykkes med en bærekraftig samfunnsutvikling, må arbeidet for struktur- og politiske endringer sees i sammenheng med livsstils og holdningsendringer, slik at det utvikles en strategisk dynamikk mellom system- og individnivå. Arbeidet må innrettes slik at våre hverdagshandlinger bidrar til å legge press på politikerne for en rett forvaltning av Guds skaperverk, samtidig som endret miljøvennlig atferd vil være viktig for implementering av nasjonale miljømål. Innflytelse på egen tilværelse og reell

² Forsakelse er en av fire kjerneverdier i Dnks kommunikasjonsplattform som ble vedtatt av Kirkemøtet 2006.

mulighet til å velge de miljøvennlige løsningene blir her en forutsetning for å lykkes. På denne måten kan vi alle delta i vernet om Guds skaperverk for oss og kommende slekter.

I praksis innebærer dette, på den ene siden, at det kirkelige arbeidet for å leve mest mulig miljøvennlig må brukes som argumentasjon og motivasjon for en mer ambisiøs statlig politikk. Kirken kan bidra til å utvikle politiske handlingsalternativer; slik for eksempel sykkelprestene i 2005 utløste en prøveordning med kjøregodtgjørelse på kr. 4,- fra første kilometer. På den andre siden har kirken også en viktig oppgave i å støtte opp under og bruke politiske handlingsalternativer. Når myndighetene gjennom avgiftssystemet vil stimulere til miljøvennlig transport eller energiløsninger, bør kirken stå først i rekken med å applaudere endringene og til å vise i praksis at vi ønsker endringene.

I dette perspektivet blir den enkelte menighets- eller menighetsmedlems arbeid for å leve miljøvennlig et bidrag til et arbeid med å forandre politikken i klimavennlig retning på et mer overordnet og systematisk nivå.

Prosjektet intensiverer økumenisk samarbeid om miljø, klima, forbruk og rettferd

Et annet utgangspunkt som legges til grunn i dette økumeniske samarbeidsprosjektet, er vår selvforståelse som kristne trossamfunn og det forvalteransvaret som er gitt oss av Gud. En voksende bevissthet i kirkene om at menneskene selv også er en integrert del av skaperverket (adam, jordmenneske) kan supplere forvaltertanken.

Her må kirkene i økumenisk dialog arbeide med sammenhengen mellom de tre trosartikler og forståelsen av inkarnasjonens og frelsens kosmiske dimensjoner.

På strategikonferansen for "Forbruk og rettferd" på Kjerringøy i 2004 ble det vedtatt en plattform for det økumeniske samarbeidet om å verne skaperverket, forsvare menneskeverdet og fremme rettferdighet som kan være et utgangspunkt for denne dialogen.

Verktøy og erfaringer

Det er i snart ti år utviklet et økumenisk nettverk for miljø, forbruk og rettferd med egne nettsider og inspirasjons- og strategisamlinger. I dette arbeidet er det blitt utviklet mange nyttige verktøy, og det er gjort verdifulle erfaringer som kan brukes og videreutvikles.

Sentralt i nettverkets arbeid er erkjennelsen av at hindringer for en bærekraftig utvikling kan skyldes enten manglende kunnskap (og krever tiltak som mer informasjon), lite tiltro til eget handlingsrom (som krever bevisstgjøring), og/eller manglende vilje til endring (som krever motivasjon og inspirasjon).

Det har dessuten vist seg å være bra å holde fast ved en tredelt tilnærming: å opptre som en profetisk/kritisk røst i samfunnet, forbedre egen virksomhet og bidra til dialog og nytenkning. Alle disse arbeidsmetoder må videreføres og videreutvikles.

Lokalmenighetenes rolle og globalt fokus

Den viktigste enheten i kirkenes arbeid er **lokalmenigheten**. Derfor må fokus på den lokale menigheten være utgangspunkt for mange tiltak. Lokalmenigheten må utfordres og utrustes til å se spørsmålene om miljø og bærekraftig utvikling som en integrert del av sin identitet. Det gjelder å se menigheten som del av sitt lokalsamfunn, samtidig som man i større grad må lære å tenke globalt.

Lokalmenigheter må utfordres og utrustes til å tenke **helhetlig**:

Gudstjenestefeiring, diakoni, undervisning, misjon og samfunnsengasjement er ikke atskilte "kakestykker" som står ved siden av hverandre, men forskjellige "lag" som hører sammen i det å være menighet og kirke. I Den norske kirke skjer det for tiden omfattende reformprosesser i forhold til gudstjeneste, diakoni, undervisning og Plan for samisk kirkeliv. Det er avgjørende å se sammenhengen mellom disse i lokalmenigheten.

Samtidig må bevisstheten at lokalmenigheten er del av det verdensvide kristne fellesskapet styrkes. Klimaendringene hører ikke fremtiden til, de rammer allerede nå våre søstre og brødre i Sør. Det betyr at vi her i Norge ikke bare må spørre hvordan vi skal klare oss best selv, men vise at vi tar vårt globale ansvar på alvor. Dette gjelder vår felles framtid på vår felles jord. Utfordringen er å tenke globalt men handle lokalt.

Oppsummering

I møte med klimakrisen har kirken en unik kompetanse når det gjelder å skape håp, inspirere og engasjere. Den må benytte sine ressurser og sin mobiliseringsevne til å få folk til å tro at en bærekraftig utvikling er mulig, og dernest omsette denne troen i handling. Kirken skal først og fremst arbeide for politiske endringer lokalt, nasjonalt og globalt, samtidig som kirkens eget miljøarbeid både gir troverdighet og press på politikerne for en rett forvaltning av Guds skaperverk.

3. Oppfølgingen i 2008 i de sentralkirkelige råd og hos samarbeidspartnere

Utgangspunktet for arbeidet med prosjektet har vært å sørge for at ulike perspektiver ble ivaretatt. Det er arbeidet med hva en slik bærekraftreform skal inneholde, hvordan den kan organiseres, og hvordan den kan bygge på eksisterende samarbeidsrelasjoner, rutiner og verktøy. Samtidig må reformen videreutvikle, intensivere og fornye Den norske kirkes engasjement for miljø, forbruk og rettferd i den retningen som Kirkemøtet har bedt om.

Som redegjort for ovenfor, anbefaler Kirkerådet med utgangspunkt i disse vurderinger at dette arbeidet bør organiseres som et økumenisk samarbeidsprosjekt. Dette vil gjøre det mulig å arbeide i linjestrutturen til de sentralkirkelige råd, rapportere arbeidet til Kirkemøtet i reformperioden og samtidig videreutvikle det økumeniske samarbeidet som er etablert på feltet.

Rådsmøtet 2007 for Norges Kristne Råd hadde som tema "Skaperverket – vårt livsgrunnlag, vår glede og vårt ansvar". Styret gjorde samme høst vedtak om oppfølging

av rådsmøtets uttalelse. Det var tidlig i 2008 kontakt mellom de sentralkirkelige råd, Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp med sikte på et samarbeid.

2008 måtte nødvendigvis bære preg av å være et oppstartsår hvor man både fortsetter bestående aktiviteter, gjør kirkemøtevedtaket kjent samtidig som man planlegger og forbereder innholdet og utformingen av arbeidet i årene fremover. Det er naturlig å tenke prosjekttiden videre delt i tre faser: 2009-2011, 2012-2014 og 2015-2017.

Kirkerådet har fra starten av ønsket å invitere mange med i en åpen prosess om innhold og utforming av reformen, for eksempel ved å invitere personer og organisasjoner til ”tankesmier” og innspill underveis. Oppgavens dimensjon førte til at man også ønsket å innhente noe eksternt hjelp i det strategiske arbeidet.³

I januar 2008 ble det sendt søknad til Miljøverndepartementet om finansiell støtte til prosjektet (kr. 1.400.000 for 2008), og Kirkerådets ledelse var i møte med miljø- og utviklingsministeren vedrørende dette i begynnelsen av februar. I slutten av mai fikk Kirkerådet tildelt kr. 150.000 til informasjonsarbeid om klimaspørsmål for inneværende år.

Kirkerådet bevilget i februar 2008 kr. 500.000 fra OVF-tildelingen til bl.a. større stillingsressurs på feltet og til å utarbeide et studieopplegg i samarbeid med presteforeningen. Prosjektkoordinator, som tiltrer i slutten av oktober, er ansatt i et treårig prosjekt.

Presteforeningen utvikler i samarbeid med de sentralkirkelige råd et webbasert studie- og samtaleopplegg (www.klimakirken.no) som inneholder veiledning og materiell til flere temasamtaler i menigheten og prostivise kurs for prester.

Norges Kristne Råd, i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og Menighetsfakultetet, forbereder en stor økumenisk konferanse 21.-24. mai 2009 i Oslo med overskriften ”Tro til forandring”. Her skal både de teologiske, politiske og individuelle utfordringene tematiseres.

Kirkens Nødhjelp (KN) fokuserer på klima-utfordringene både gjennom fasteaksjonen 2009 og 2010 og arbeider på flere måter frem mot en effektiv, internasjonal og utviklingsvennlig klimaavtale på FNs klimamøte i København i slutten av 2009. Ikke minst omstiller KN sitt internasjonale programarbeid sammen med partnere og søsterorganisasjoner for å møte følgene av klimaendringene.

Alt dette er vesentlige milepæler i samarbeidsprosjektet i 2008 og 2009.

Mange menigheter, organisasjoner og grupper i kirken har tatt temaet opp, og rådgivere fra Kirkerådet har deltatt og holdt foredrag ved en rekke samlinger i Norge. Antall menigheter som rapporterer til sitt bispedømme (eller Norges Kristne Råd) at de har satt i

³ I arbeidet med prosjektutformingen ble det tatt kontakt med eksterne rådgivere med spisskompetanse innenfor strategisk kommunikasjon, mediekontakt, strategi og identitetsledelse.

gang arbeidet som ”grønn menighet”, har økt betydelig i løpet av året. En rekke kirkelige tidsskrifter og publikasjoner har tatt temaet opp i løpet av 2008.

4. Prosjektprofil

Forhold mellom reform og prosjekt

KM 2007 var tydelig på at det man skal gå i gang med skal være en stor reform for hele Den norske kirke:

... som berører all kirkelig virksomhet. Kirkemøtet innser at dyptgripende endringer må gjennomføres. En må omprioritere ressurser og ved større samarbeidsprosjekter søke om statlige midler...

KM 2007 henvender seg i sitt vedtak også direkte til menighetene og fellesrådene. I tillegg er arbeid med bærekraft, vern av skaperverket og kampen for rettferdighet godt forankret i sentrale grunnlagsdokumenter som gir uttrykk for Dnks selvforståelse og forståelse av kirkens oppdrag (se for eksempel KM 2004 ”Kirkens identitet og oppdrag”, KM 2008s arbeid med den nye visjons- og strategidokument, KM 2006 ”Kirkens kommunikasjonsplattform”, KM 2007s diakoniplan).

I realiseringen av denne reformen i et økumenisk samarbeidsprosjekt kan det likevel være formålstjenlig å tone begrepet ”reform” og reformasjonsjubileet i 2017 noe ned i kommunikasjonen utad.

Bærekraft som sentralt begrep og tema

Begrepet ”bærekraft” er internasjonalt etablert gjennom FNs definisjon av begrepet *bærekraftig utvikling* som sier:

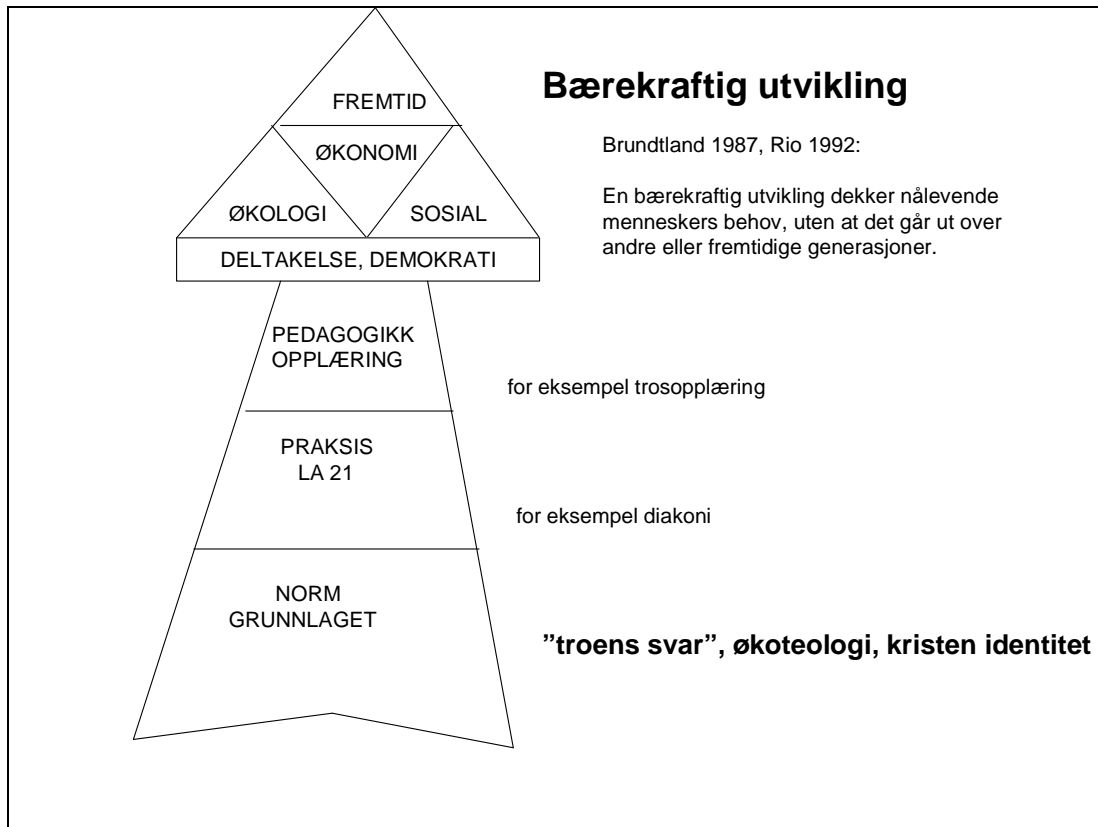
En bærekraftig utvikling blir definert som ’en utvikling som tilfredsstillers dagens generasjoners behov uten at det går på bekostning av framtidige generasjoners muligheter for å tilfredsstillere sine behov’.

En bærekraftig utvikling krever en jevnere fordeling av verdens ressurser mellom mennesker og mellom nasjoner. Bærekraftreformen må arbeide integrert med fattigdomsproblemet og miljøproblemene som klima og tap av biologisk mangfold både som akutte problemer og i et fremtidsperspektiv. Helheten og kompleksiteten av bærekraft-begrepet har til tider vært vanskelig å formidle bredt. Kirken kan gjennom bærekraft-prosjektet være en vesentlig aktør for å forankre en slik integrert og helhetlig forståelse av bærekraftig utvikling i hele samfunnet.

Som en hjelp til å illustrere de mange delaspektene av bærekraft-begrepet kan *Bærekraftpila*, et verktøy som Stiftelsen Idébanken har utviklet, være nyttig.⁴

⁴ Stiftelsen Idébanken har helt siden Brundtland-kommisjonens rapport ”Vår felles framtid” i 1987 hatt hovedfokus på å fremme en bærekraftig utvikling i Norge, både ved å arbeide mot kommuner og fylkeskommuner, regjeringen og det sivile samfunnet.

Illustrasjonen nedenfor beskriver de forskjellige elementene i et helhetlig arbeid med bærekraftig utvikling. Ved å legge den modellen til grunn for arbeidet med bærekraftprosjektet kan den være et godt redskap for å strukturere arbeidet, vise helheten og for å identifisere viktige samarbeidspartnere.

Utgangspunkt for bærekraftig utvikling: Økonomi som drivkraft i samfunnet må suppleres av både sosiale og økologiske hensyn, ha et fremtidsperspektiv og baseres på demokratisk deltakelse og felles ansvar.

Forankringen: Denne utviklingen må støttes av både opplæring og utdanning og viser seg gjennom mange konkrete handlinger i praksis. Samfunnets normer og verdier, for kirken trosgrunnlaget, er den nødvendige plattformen for hele arbeidet.

Prosjektets identitetsgrunnlag⁵

Prosjektets identitetsgrunnlag formulerer kortfattet de anliggender som kap. 2 om grunnlagstenkningen beskriver. Identitetsgrunnlaget for kirkens bærekraftprosjekt skal utgjøre en kjerne som ikke endrer seg over tid og som gjør prosjektets **hensikt** og **visjon** tydelig. I tillegg er det en bevisstgjøring av hvilke grunnleggende **kompetanse- og relasjonsverdier** som skal kjennetegne arbeidet.

Prosjektets identitet skal gi kraft og retning til operasjonalisering av visjonen gjennom prosjektets milepæler og handlingsplaner.

⁵ Når man ønsker å samarbeide med mange aktører i et svært omfattende prosjekt, er det vesentlig at man utarbeider et solid felles grunnlag som er klargjørende og retningsgivende for prosjektets strategi- og handlingsplaner. Utgangspunktet for Kirkerådets arbeid med identitetsgrunnlaget var bl.a. saksapirene til og vedtak fra Kirkemøtet 2007 og de sentralkirkelige råds og Norges Kristne Råds behandling i løpet av 2008. Arbeidet med identitetsgrunnlaget skjedde bl.a. i samarbeid med den nasjonale arbeidsgruppen for miljø, forbruk og rettferd. Denne gruppen har medlemmer fra de sentralkirkelige råd, NKR, KN, Changemaker og Korsvei-bevegelsen, og har i mange år vært et nasjonalt samarbeidsforum. Det ble også gjennomført dybdeintervjuer i løpet av sommeren med noen sentrale kirkeledere. Som et ledd i klargjøringen av prosjektets strategi, ble det avholdt en tankesmie / workshop som skulle bidra til å foreta strategiske valg mellom det prosjektet skal være best på, de områdene man vil være like gode på som andre aktører, og det man kan være mindre gode på. Sentrale spørsmål var: Hvorfor trenger man et kirkelig bærekraftprosjekt? Hva kjennetegner dette bærekraftprosjektet? Hva er det som skiller det ut, tilbyr noe unikt som utfordrer, gir resultater og som folk stiller seg bak? Tankesmien arbeidet videre med hvordan man kan etablere en formålstjenlig, troverdig og sterk posisjon i folks bevissthet og utviklet forslag til primære og sekundære assosiasjoner som vi ønsker at bærekraftprosjektet blir identifisert med.

Som en oppsummering av arbeidet med identitetsgrunnlaget er det utarbeidet følgende formuleringer for hensikten, verdiene og visjonen til bærekraft-prosjektet:

Hensikten for bærekraftprosjektet:

Kirken skal tydelig og synlig bidra til den samfunnsendringen Norge og andre nasjoner må gjennomgå, for å møte utfordringene knyttet til klimaendringer, miljø, forbruk og rettferd.

Kompetanseverdiene skal vise hva kirken skal være spesielt god på. Her er stikkordene *ressurssterk, inspirerende og utfordrende*.

Relasjonsverdiene beskriver hva kirken står for: *troverdig, rettferdig og handlekraftig*.

Visjonen for bærekraftprosjektet er – med utgangspunkt i troen på den treenige Gud:

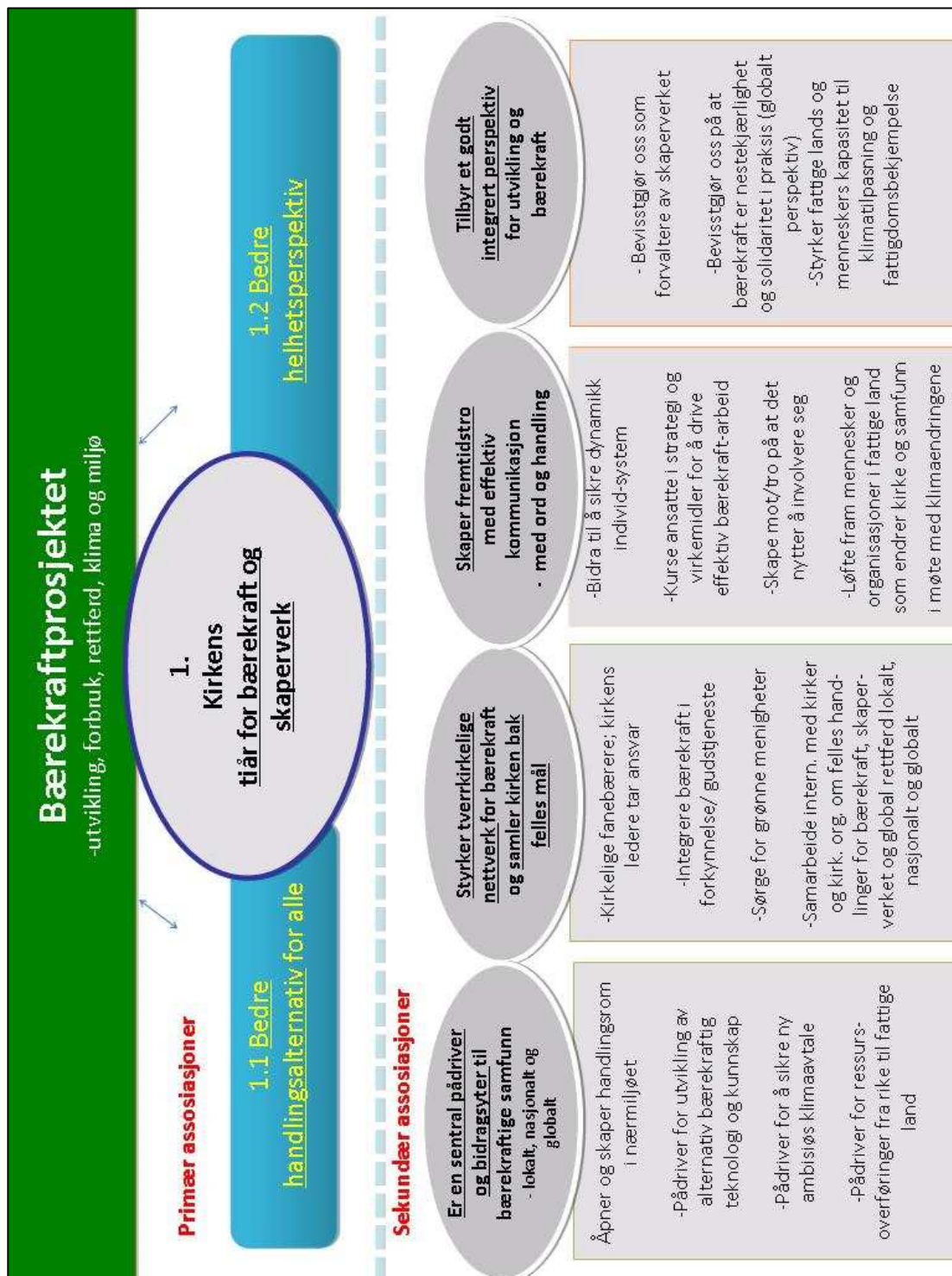
- Kirken bidrar til å sikre en internasjonalt forpliktende klimaavtale som et steg mot et bærekraftig samfunn.
- Kirkelige miljøer og aktører demonstrerer et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd.

Det er et mål at befolkningen kjenner prosjektet som **kirkens tiår for bærekraft og skaperverk** med internasjonalt fokus, **bedre handlingsalternativer** og et **bedre helhetsperspektiv**.

Sekundært er ønsket at prosjektet skal bli assosiert med følgende fire delområder:

- A) Er en sentral pådriver og bidragsyter til bærekraftige samfunn, lokalt, nasjonalt og globalt
- B) Styrker tverrkirkelige nettverk for bærekraft og samler kirken bak felles mål
- C) Skaper fremtidstro med effektiv kommunikasjon, med ord og handling
- D) Tilbyr et godt integrert perspektiv for utvikling og bærekraft

Når det i det følgende kapittel vises en del konkretiseringer i mål og milepæler, er disse relatert til disse fire områdene.

Strategisk posisjonering av bærekraftprosjektet: Hvilke assosiasjoner ønsker kirken å oppnå gjennom dette arbeidet?

5. Prosjektets mål, milepæler og aktiviteter

På det nåværende tidspunkt er det ikke mulig å legge frem en ferdig handlingsplan for prosjektet. Dette er et stort og omfattende arbeid som involverer mange ulike samarbeidspartnere. Det er viktig å erkjenne at arbeidet med å konkretisere mål og tiltak bare er påbegynt. Kirkerådet har, som tidligere nevnt, sett det som svært viktig å ha gjort et grunnleggende arbeid før det konkretiseres for mye på tiltaksplanet. Det er naturlig og nødvendig at prosjektets arbeids- og styringsgruppe arbeider videre med å konkretisere i rammen av formuleringene fra prosjektets hensikt og visjon (se ovenfor).

Gjennom disse er det gitt en ambisjon for prosjektet som krever et omfattende arbeid på mange områder i mange år. For alle områder må det formuleres konkrete mål, milepæler og tiltak. Det må utvikles en oversiktlig struktur som viser hvordan de enkelte tiltakene bygger på eller utfyller hverandre. En fremdriftsplan og bevissthet på indikatorer for måloppnåelse kan vise utviklingen i reformen over tid.

Dessuten viser det seg at hvordan begrepene "milepæl" og "delmål" brukes, varierer i ulik litteratur og veiledning om prosjektledelse. En har ikke kommet så langt at en i eksemplene nedenfor har foretatt en tydelig avklaring. Milepæler er til dels brukt synonymt med delmål og fungerer samtidig som "veimerker" underveis. Prosjektet bør derfor i en tidlig fase arbeide med en nærmere begrepsavklaring.

Oversikten nedenfor skal derfor ikke være uttømmende, men viser hvor langt man har kommet med konkretiseringen i denne forberedende fasen. Oversikten viser retningen. En fremtidig handlingsplan for prosjektet må jevnlig oppdateres og justeres. Den bør vise sammenhengen mellom arbeidet på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå.

Prosjektets hovedmål

På bakgrunnen av føringene ovenfor kan prosjektet konkretiseres mot følgende hovedmål som er formulert under de områdene som er nevnt ovenfor:

- A) *Er en sentral pådriver og bidragsyter til bærekraftige samfunn, lokalt, nasjonalt og globalt*
Åpner og skaper handlingsrom i nærmiljøet; Pådriver for utvikling av alternativ bærekraftig teknologi og kunnskap; Pådriver for å sikre ny ambisiøs klimaavtale; Pådriver for ressurs-overføringer fra rike til fattige land.
- 5.1 Kirken er tydelig og synlig i klimaspørsmål og vern av biologisk mangfold og påvirker politiske beslutningsprosesser
- 5.2 Kirken er tydelig og synlig i samfunnsutvikling, bærekraftig forbruk og utvikling av en bærekraftig økonomi og påvirker politiske beslutningsprosesser
- 5.3 Kirken er tydelig og synlig i spørsmål om rettferdig fordeling og bekjempelse av fattigdom og påvirker politiske beslutningsprosesser
- B) *Styrker tverrkirkelige nettverk for bærekraft og samler kirken bak felles mål*
Kirkelige fanebærere; kirkens ledere tar ansvar; Integre bærekraft i forkynnelse/gudstjeneste; Sørge for grønne menigheter; Samarbeide internasjonalt med kirker og kirkelige organisasjoner om felles handlinger for bærekraft, skaperverket og global rettferd lokalt, nasjonalt og globalt.

- 5.4 Kirkesamfunnene har informerte, inspirerte og samfunnsengasjerte menigheter som utvikler stadig lærende og tjenende fellesskap
- 5.5 Det feires gudstjenester med fokus på miljø og rettferd og vekt på kirkens livsfremmende spiritualitet
- C) *Skaper fremtidstro med effektiv kommunikasjon, med ord og handling*
 Bidra til å sikre dynamikk individ - system; Kurse ansatte i strategi og virkemidler for å drive effektiv bærekraft-arbeid; Skape mot/tro på at det nytter å involvere seg; Løfte fram mennesker og organisasjoner i fattige land som endrer kirke og samfunn i møte med klimaendringene.
- 5.6 Det utvikles gode nettverk, samarbeid og kommunikasjon mellom kirkene og med andre samfunnsaktører
- 5.7 Det utvikles en kontinuerlig evaluering og forbedring av bærekraft-prosjektet
- D) *Tilbyr et godt integrert perspektiv for utvikling og bærekraft*
 Bevisstgjør oss som forvaltere av skaperverket; Bevisstgjør oss på at bærekraft er nestekjærlighet og solidaritet i praksis (globalt perspektiv). Styrker fattige lands og menneskers kapasitet til klimatilpasning og fattigdomsbekjempelse.
- 5.8 Det føres økumenisk dialog om vern av skaperverket og bærekraftig utvikling

Disse hovedmålene kan forsøksvis beskrives nærmere gjennom følgende delmål og milepæler:

5.1 Kirken er tydelig og synlig i klimaspørsmål og vern av biologisk mangfold og påvirker politiske beslutningsprosesser

Delmål og milepæler:

- Løpende utvikling av aktuelle kirkelige innspill og bidrag i politisk debatt i Norge og internasjonalt, gjennomføring av kampanjer og aksjoner – ikke minst frem mot Stortingsvalget 2009.
- Bidra til at Kirkenes Verdensråd er en tydelig og konstruktiv premissleverandør i de internasjonale klimaforhandlingene.
- Deltakelse og tydelig markering ved viktige hendelser internasjonalt (for eksempel på FNs klimamøte i København i desember 2009), nasjonalt og lokalt.
- Bidra til å fremme langsiktige perspektiver i samfunnsutviklingen, f. eks gjennom samarbeid med den landsomfattende dugnaden ”100årsmålene” frem mot valget 2009.
- Intensivering av arbeidet rundt tema som vern av biologisk mangfold, klima og fattigdomsbekjempelse i samarbeid med relevante fagmiljøer og organisasjoner.
- Regionale seminarer som setter klima og fattigdomsbekjempelse på dagsorden arrangeres høsten 2008 og 2009
- Regionale klimaaksjonsuker i forkant av fasteaksjonen i 2009 og 2010

- En delegasjon på mange hundre kirkeaktivister fra Norge reiser til klimatoppmøte i København i slutten av 2009
- Viktige biotoper på kirkens eiendommer er kartlagt og vernetiltak er satt ut i livet (gjelder for eksempel OVF-skog, kirkegårder, osv.)

5.2 Kirken er tydelig og synlig i samfunnsutvikling, bærekraftig forbruk og utvikling av en bærekraftig økonomi og påvirker politiske beslutningsprosesser

Delmål og milepæler:

- Kirken forsøker å utvikle en egen modell for bærekraftig bruk av økonomi og menneskelige ressurser i kirkene som kan vise vei for andre samfunnsaktører.
- Det utvides nettverksbygging og samarbeid med miljø- og solidaritetsorganisasjoner, utdannings- og forskningsinstitusjoner, politikk og forvaltning nasjonalt og kommunalt. (Eksempel: Samarbeid med LO, NHO og arbeiderbevegelsen rundt spørsmål om økonomisk vekst versus bærekraftig utvikling).

5.3 Kirken er tydelig og synlig i spørsmål om rettferdig fordeling og bekjempelse av fattigdom og påvirker politiske beslutningsprosesser

Delmål og milepæler:

- Sammen med Kirkens Nødhjelp arbeide for integrering av miljø- og utviklingsspørsmål

5.4 Kirkesamfunnene har informerte, inspirerte og samfunnsengasjerte menigheter som utvikler seg stadig som lærende og tjenende fellesskap

Delmål og milepæler:

- Utvikling og bruk av kurs og studiemateriell
- Videreutvikling av nettsidene og en medie- og kommunikasjonsstrategi
- Skolering av kursholdere og veiledere i arbeidet på bispedømmeplan
- Besøk i menigheter, prostier, samlinger
- Alle menigheter i kirkesamfunnene kjenner til mulighetene for å engasjere seg for miljø, rettferd og bærekraftig utvikling – og gjør det!
- Alle menigheter i Dnk er grønne menigheter og har en kontaktperson og/ eller arbeidsgruppe for dette arbeidet
- De fleste fellesråd er miljøfyrtårnsertifisert
- Mange menigheter samarbeider lokalt om utvikling av lokale klimaplaner og Fairtrade-kommuner
- Menighetene lager gode lokale diakoniplaner og planer for trosopplæring hvor bærekraft-perspektivene er integrert
- Studiemateriellet om klima, miljø og bærekraft blir brukt i menighetene og prostiene

- Utstrakt bruk av verktøy for enkeltpersoner, som for eksempel fra Grønn Hverdag, i menighetene

5.5 Det feires gudstjenester med fokus på miljø og rettferd og det legges vekt på kirkens livsfremmende spiritualitet

Delmål og milepæler:

- Videreutvikle kirkens liturgiske språk angående vern av skaperverket (jfr. "Hustavlen") og markedsføring og erfaringsutveksling rundt feiring av "Skaperverkets Dag" i samarbeid med KUIs liturgidatabase.
- Samarbeid ved gjennomføring av gudstjenestereform og ny salmebok-utgivelse.
- Styrke den betydningen som kirkens spiritualitet har for vern av skaperverket, for eksempel gjennom retreat- og pilegrimsarbeid. Utvikle kirkens betydning som en "annerledeskultur" med fokus på bønn og stillhet.
- Styrke arbeid med samisk teologi og kristendomsforståelse i forhold til økoteologisk problematikk, samt ivareta urfolks landrettigheter.

5.6 Det utvikles gode nettverk, samarbeid og kommunikasjon mellom kirkene og med andre samfunnsaktører

Delmål og milepæler:

- Fokus på kommunikasjon og markedsføringen av prosjektet overfor hele kirkestrukturen i Norge (menighetene, fellesråd, alle kirkelige ansatte, fag- og utdanningsinstitusjonene, osv.) og i internasjonale økumeniske fora, særlig Kirkenes Verdensråd. Blant annet videreutvikling og samkjøring av nettsidene.
- Bygging og konsolidering av kirkenes eget nettverk for arbeid med miljø, forbruk og rettferd, fra lokalt, regionalt, nasjonalt til internasjonalt. Stikkord: samarbeid, erfaringsutveksling og gjensidig inspirasjon. Blant annet gjennom nyhetsbrev på e-post.
- Fokus på forsakelse som en kjerneverdi i kirkens kommunikasjon.

5.7 Det utvikles en kontinuerlig evaluering og forbedring av bærekraft-prosjektet.

Delmål og milepæler:

- Det samarbeides med forskningsinstitusjoner som bl.a. KIFO om kartlegging av kirkens status vedr. bærekraftig utvikling, samt utvikling av relevante indikatorer for å måle utviklingen.
- Det er etablert tilbakemeldingsrutiner som gjør det mulig å måle menighetens miljøpåvirkning og engasjement for miljø, rettferd og bærekraftig utvikling, for eksempel i forbindelse med innrapportering til kirkelig årsstatistikk.
- Det er etablert et faglig nettverk som følger bærekraftreformen med veiledning og evaluering (Naturvernforbundet, Natur og ungdom, Sabima, WWF, Grønn Hverdag, Fairtrade, Bellona, ForUM, Prosus, m.fl.)

- Det er etablert et kirkefaglig nettverk som følger bærekraftreformen med veiledning råd og evaluering (KIFO, MF, TF, MHS, KUN, IKO, m.fl.)
- Det lages en kort årsplan (oppdatert milepælplan) og kort årsrapport som viser utviklingen overfor ansvarlige organer. Den kan bl.a. være en del av eller vedlegg til Kirkerådets årsplan og årsmelding. I slutten av treårsperiodene lages det en mer omfattende rapportering til Kirkemøtet med flere.

5.8 Det føres økumenisk dialog om vern av skaperverket og bærekraftig utvikling

Delmål og milepæler:

- Intensivere teologisk arbeid rundt spørsmål om økoteologi og om fattigdom, rikdom og rettferdighet, - ikke minst i økumenisk dialog (for eksempel gjennom en stor økumenisk konferanse i Oslo i mai 2009).
- Styrke det økumeniske urfolksarbeid blant annet gjennom KV og LVF med vekt på vern av urfolks landrettigheter og teologisk arbeid med urfolks spiritualitet i forhold til skaperverket.

Det er allerede utviklet en mal for hvordan alle disse delmålene igjen kan konkretiseres i tiltak på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Her kan også ansvar og tidspunkt for gjennomføringen identifiseres. Men dette må imidlertid videreutvikles av de samarbeidende partnere i prosjektet.

6. Økonomiske og administrative konsekvenser

KM-komiteen sier i sine merknader til sak KM 04/07: ”Komiteen erkjenner at en slik reform vil være avhengig av strukturelle endringer og prioriteringer i kirkens måte å fungere på. Det vil også måtte bety at miljøengasjementet tilføres midler. Regjeringen utfordres til å bidra til å gjøre et slikt tiår mulig for kirken.” I vedtaket i samme sak sier KM: ”Kirkemøtet innser at dyptgripende endringer må gjennomføres. En må omprioritere ressurser og ved større samarbeidsprosjekter søke om statlige midler.”

I avsnittet som henvender seg til regjering og storting sier KM også:

Den økonomiske vekstfilosofi, som er styrende for både nasjonal og privat økonomi, er umoralsk. FNs miljøprogram slår fast at ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk for å bli globalt bærekraftig. Politiske myndigheter må iverksette nødvendige tiltak og kreve noe av oss alle. Vi må alle forsake noe av vårt forbruk til fellesskapets beste.

Kirkerådet sendte umiddelbart etter Kirkemøtet 2007 søknad til Miljøverndepartementet med ønske om tilskudd til det første året i bærekraftreformen (kr. 1.400.000). Kirkerådet var også i februar 2008 i møte med miljøvernministeren angående samarbeid rundt reformen. I slutten av mai fikk Kirkerådet tildelt kr. 150.000 til informasjonsarbeid om klimaspørsmål for inneværende år.

Dette beløpet står ikke i forhold til prosjektets ambisjoner og gjør det krevende å realisere disse. Det er viktig at det arbeides videre mot en avklaring av støtten med regjeringen. Det er både legitimt og sakssvarende at prosjektet, for eksempel gjennom Kirkerådet, ber bevilgende myndigheter om økte ressurser til en så omfattende reform, særlig etter å ha mottatt sterke signaler fra miljøvernministeren om at dette er ønskelig og helt nødvendig for samfunnet.

Samtidig er det på bakgrunn av det Kirkemøtet erkjenner og sier om nødvendigheten av å senke ressursbruken i industrialiserte land, helt nødvendig å erkjenne at Den norske kirke, og alle andre som deltar aktiv i denne reformen, ikke kan avlyse sitt arbeide dersom økte statlige midler uteblir.

Utviklingen av alternative tilnæringer for å finansiere dette arbeidet bør være en del av reformens innhold. Ved at alle som deltar i prosjektet forsøker å omprioritere egne ressurser, vil man gå foran og gi et nødvendig signal i samfunnet som det vil bli lagt merke til. Dette er svært krevende, men vil sannsynligvis være nødvendig på alle nivåer i kirke og samfunn.

Kirkerådet, bispedømmerådene eller lokale kirkelige instanser har få eller ingen egne driftsmidler som lett kan omprioriteres til dette. Dette gjelder også de andre kirkesamfunn. Da Kirkemøtet 2004 vedtok strategiplanen for Den norske kirke 2005-2008, ble det slått fast at de vedtatte satsingsområder skulle gis prioritet ved tildeling av midler fra Opplysningsvesenets fond i perioden 2006-2009. Både de sentralkirkelige råd og bispedømmerådene ble oppfordret til å innarbeide de vedtatte satsingsområdene i sine plandokumenter og gi dem prioritet.

Under satsingsområdet "Diakoni" var tre av fire delmål direkte relatert til arbeidsområdene i bærekraftreformen.

Integreringen av dette perspektivet gjelder i enda større grad ny plan for diakoni. Når Kirkemøtet 2008 skal behandle visjonsdokumentet for Den norske kirke 2009-2014, foreslås det at de strategiske føringene synliggjøres gjennom satsingsområder med tre hovedmålsettinger, som da også vil gjenfinnes som hovedmålsettinger innen de ulike planene. På denne måten blir det et samsvar mellom det planverk Kirkemøtet vedtar og de målsettinger som ligger i andre del av visjonsdokumentet.

Kirkerådet har allerede gjennom sin prioritering av dette arbeidet i OVF-tildelingen for 2008 fulgt Kirkemøtets anbefaling. På bakgrunn av denne forankringen i strategitenkningen vil det også i fremtiden være naturlig at søknader fra bispedømmer, menigheter og organisasjoner om prosjektmidler til arbeid knyttet til bærekraftreformen kan bli prioritert.

I tillegg bør det arbeides for å finne andre finansieringsmuligheter, som for eksempel gjennom næringslivets økende fokus på CSR-arbeid (Corporate Social Responsibility).